

FANTASTIK ASARLARNI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA
QILISH JARAYONIDA ISHLATILADIGAN TRANSFORMATSIYALAR (HOLLY
BLACKNING "THE CRUEL PRINCE" ASARI MISOLIDA)

Xoliyorova Gulmira Abdug'affor qizi

Termiz davlat universiteti

E-mail: stuard_redman@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10010554>

Annotatsiya. Mazkur maqola mashhur ingliz yozuvchisi Holly Blackning "The Cruel Prince", ya'ni "Yovuz shahzoda" asari asosida yozildi. Bu fantastik asar bo'lib, 2018- yilning 2-yanvarida bosmadan chiqqan va o'zbek tiliga tarjima qilinmagan. Maqolada ushbu asarni tarjima qilish jarayonida uchragan morfologik, sintaktik, leksik va punktuatsion transformatsiyalar haqida tahlil qilinadi. Bundan tashqari maqolada asarda uchragan translitiratsiyalar haqida ham mulohazalar yuritilgan. Maqola uchun adabiy darsliklar va tarjima jarayonida qo'llanilgan turli lug'atlar qo'llanma manbaa sifatida olingan.

Kalit so'zlar: Leksikologiya, morfologiya, sintaksis, punktuatsiya, translitiratsiya.

TRANSFORMATIONS USED IN THE PROCESS OF TRANSLATING
FANTASTIC WORKS FROM ENGLISH TO UZBEK (IN THE EXAMPLE OF HOLLY
BLACK'S "THE CRUEL PRINCE")

Abstract. This article is based on the work of the famous English writer Holly Black "the Cruel Prince". This is a fantastic work that came out of the print on January 2, 2018 and not been translated into Uzbek. The article analyzes the morphological, syntactic, lexical and punctuation transformation encountered in the process of translating this work. In addition, the article will also reflect on the transliterations encountered in the work.

Keywords: Lexicology, morphology, punctuation and transliteration.

ТРАНСФОРМАЦИИ, ИСПОЛЗУЕМЫЕ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА
ФАНТАСТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ С АНГЛИЙСКОГО НА УЗБЕКСКИЙ (НА
ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ХОЛЛИ БЛЭК "ПРИНЦ КРУЭЛ")

Аннотация. Данная статья написана по мотивам произведения известной английской писательницы Холли Блэк "принц Круэл", то есть "Принц зла". Это фантастическое произведение, вышедшее из печати 2 января 2018 года и не переведенное на узбекский язык. В статье будут проанализированы морфологические, синтаксические, лексические и пунктуационные преобразования, которые произошли в процессе перевода этой работы. Кроме того, в статье рассматриваются транслитерации, встречающиеся в работе. В качестве справочного ресурса для статьи были взяты литературные учебники и различные словари, использованные в процессе перевода.

Ключевые слова: лексикология, морфология, синтаксис, пунктуация, транслитерация.

KIRISH.

Mashhur ingliz yozuvchisi Holly Black 1971-yil 10- noyabrda tug'ilgan. U o'smirlar va bolalarning sevimli yozuvchisi sifatida mashhur bo'lib, yuzga yaqin asarlar muallifi hisoblanadi. Asarlari eng yaxshi o'smirlar asari sifatida tan olinib, juda ko'p mukofotlarga sovrindor bo'lgan.

Bu asarlarichida “The cruel prince” asariham o’ziga xos. Asar fantastic uyduymalara sosida yozilgan bo’lib, unda uchopa- singgilning afsungarlar, har xil maxluqotlar hayotiga o’rganishi va ular bilan kurashish jarayonlari mahorat bilan yoritilgan. Mazkur maqolada ushbu asarni o’zbek tiliga tarjima qilish jarayonida muammolar haqida to’xtalib o’tamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Mazkur maqolani yozishda izlanishning chog’ishtirma, qiyosiy, tahliliy, statistic metodlardan, shuningdek, mahalliy olimlar A.Xudoyqulov, M. Qodirova, N.Jabborova, G’.Salomov, R.ShirinovavaZ.Teshaboyeva asarlaridan qo’llanma sifatida foydalanildi.

MUHOKAMA

Mazkur asarni i.t.dan o’.tga tarjima qilishda ko’plab transformatsiyalar amalga oshirishga to’g’ri keladi, jumladan, sintaktik transformatsiyalarsiz gaplar g’aliz va sifatsiz o’girilgan bo’lar edi. Quyida bir qancha misollar bilan bularni asoslaymiz:

“On a drowsy Sunday afternoon, a man in a long dark coat hesitated in front of a house on a tree-lined street. He hadn’t parked a car, nor had he come by taxi.” [1, p.3]

Yuqoridagi gapni i.t.dan o’zb.t.ga tarjima qilishda ikki tilning gap tuzilish tartibi turlicha bo’lganligi tufayli inversiyani amalga oshirishga to’g’ri keladi. O’zbek tilida kesim gap oxirida kelishi kerak bo’lgani uchun gapdagi fe’l oxiriga o’tkazildi. E’tibor berilgan bo’lsa **“had he come”** kabi so’roq shakldagiga o’xshab inversiya qilingan. Quyida tahlillarimiz asosida tarjima versiyasi taklif qilingan:

“Zerikarli yakshanba tushdan keyin uzun palto kiygan bir notanish kishi daraxtlar bilan qoplangan ko’chada joylashgan uy tog’risida ikkilanib turardi. U mashina joylashtirmagan, taksida ham kelmaganedi.”

Morfologik transformatsiyalar: Bu bo’limda so’zlarning morforogok, ya’ni so’z turkumlari bo’yicha transformatsiyalari o’rganiladi. A.t dagi bir so’ztur kumi t, t da boshqa so’z turkumiga almashishi, yoki almashmasligi ham mumkin. Quyida morfologik transformatsiyaga misollar keltiriladi:

“Her- olmosh “	“she-olmosh”	“Jeans-ot (ko’plik)”
“Mother-ot”	“saw- ko’rmoqo’tganzamonda”	“When- bog’lovchi”
“Came- fe’l”	“man-ot”	“Voise-ot”
“From-predlog”	“went-otganzamondagife’l”	“in-ptedlog”
“Kitchen- ot”	“pale-sifat”	“in-ptedlog”
“Wiping-fe’l”	“go-fe’l”	“now-paytolmoshi”
“Wet-sifat”	“your-qaratqich kelishigidagi olmosh”	“scary-sifat”

"Hands-qo'llar (ko'plikda)"	"room-ot"	"Voice-ot"
"On-predlog"	"told-o'tganzamondagife'l"	"a- artikl"
"Her-olmosh"	"Jude-atoqliot"	

Jadval:1.

Her mother came from the kitchen, wiping wet hands on her jeans. When she saw the man, she went pale. "Go to your room," she told Jude in a scary voice. "Now!"[1.]

Transliteratsiyalar- Bir alifbo sistemasidagi so'z yoki matnni ikkinchi til alifbosi sistemasiga bilan almashtirish. Masalan, J. Solijonov muallifligidagi "**Garry Potrva sehrigarla rtoshi**" asaridagi Harry ismi ham o'zbek tiliga tarjima qilishda Garry shakliga o'zgartirilgan. Quyidasizlarga "**Yovuz shahzoda**" asarida uchragan transliteratsiyalarga misollar keltiramiz. Bu so'zlar o'zbek tili alifbosi sistemasiga ko'ra o'zgartirildi

"1. Taryn-Terayn, 2. Jamie- Jim 3.Nicasia- .Cardan- Kardon 5.Loce- Lok"

So'z qo'shilishi: Asarni tarjima qilish jarayonida bir nechta so'z qo'shilmalari uchraydi va bu so'z qo'shilmalari ko'chma ma'noda qo'lanishi, ya'ni o'z manosida emas boshqa ma'noni tashiyotgan bo'lishi ham mumkin. Bunday holatlarda tarjimon so'zning ifodalayotgan asl ma'nosini topabilishi zarur. Quyida esa so'z qo'shilmalarining tarjima versiyasi keltiriladi.

"Tee-lined" so'zi qo'shma soz va u daraxt bilan qoplangan deb tarjima qilindi *"Fruit - punch-stained"* qo'shma so'zi to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilsa *"meva bilan bo'yalgan"* deb tarjima qilinadi.

"Ma'no chiroyli chiqishi uchun" meva ta'mi qolgan" deb tarjima qilindi

"Split-pupiled" so'zi to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinganda *qorachig'I ikkiga ajralgan* deb tarjima qilinadi.

"Groun-ups" o'smirlar.

Leksikologik transformatsiyalar: A. t dagi soz yoki birikmalarning t.t ga boshqacha muqobili bilan almashtirib tarjima qilish, o'zining asliyatdagi aynan muqobiliga mos kelmaydiga muqobili bilan almashtirish leksik transformatsiya hisoblanadi. Fantastik asar tarjima qilishda esa bunday holatlarga duch kelinadi. Misol tariqasida ushbu so'zlarni keltirishimiz mumkin:

"Soggy"-ivigan so'zi baliq go'shtiga nisbatan ishlatilganligi sababli yumshoq deb tarjima qilindi.

"heart-shaped faces"- yurak shakldagi yuz" deya tarjima qilinadi. Lekin o'zbek tilida bunaqa so'z ishlatilmaganligi sababli *"yanoqlari chiqqan, uzunchoq yuzli "* deb tarjima qilinadi.

Punktuatsiyon transformatsiyalar

O'zbek tiliga o'girayotganda ingliz tilida qo'llangan tinish belgilari tushib qolishi mumkin. Buning sababi esa ikki til o'rtasidagi punktuatsion tafavvutlardir.

Ya'ni ingliz tilida *as if* bog'lovchisidan oldin vergul ishlatiladi, ammo o'zbek tilining punktuatsion qoidalariga binoan bu gap tarjima qilinganda verguli shlatilmaydi"

"He simply appeared, as if stepping between one shadow and the next".

O'zbek tiliga o'girayotganda sodda gap bo'lganligi uchun vergul tushib qoldirildi. Quyida aytilgan qoidalarga binoan tarjima versiyasi keltiriladi.

“U qorong'ulik ichida harakatlanayotgandek to'satdan paydo bo'ldi”

XULOSA

Har qanday asarni tarjima qilish jarayonida tarjimon ko'pgina qiyinchilik va muammolarga duch keladi. Ikki til o'rtasidagi muammolar, ularning tarixi va bir-biridan farq qiladigan Grammatik qoidalari tarjimon uchun qiyinchiliklar olib kelishi muqarrar. Lekin tarjimon bu o'zi tarjima qilayotgan asariga shoh hisoblanadi, ya'ni uni o'zgartirishi va qo'shimchalar qo'shishi mumkin. Asar qaysi janrda bo'lishidan qat'iy nazar uni chiroyli qilib o'quvchiga yetkazib berish tarjimon ning qo'lida.

REFERENCES

1. SolijonovJuraaliKamoljnovich. (2022). Lingua-perspective Problems and Solutions of Translating the Plant and Food Names in the "Harry Potter" books from English into Uzbek. ASEAN Journal on Science & Technology for Development, Vol 39(No 4,), 221–229. doi: 10.5281/zenodo.6607317 <https://doi.org/10.5281/zenodo.6607317>
2. Kamoljnovich, S. J. (2022). JK ROULINGNING FANTASTIK ASARLARIDAGI ANTROPONIMLARNING LINGVO-PERSPEKTIV MUAMMOLARI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(1), 334-343. <https://doi.org/10.24412/2181-2454-2022-1-334-343>
3. Kamoljnovich, S. J., & O'G, Y. N. U. B. (2022). BADIY TARJIMA UCHUN TARJIMA USULLARI TAHLILI (IAN TUHOVSKIY ASARLARI MISOLIDA). *Ta'limfidoyilari*, 18(5), 32-37.
4. Jo'ramurodova, Z., &Solijonov, J. (2022, April). JK ROULINGNING “BIDL QISSANAVIS ERTAKLARI”(“THE TALES OF BEEDLE THE BARD”) ASARIDAGI ANTROPONIMLARNING O'ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLARI. In *МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ: "СОВРЕМЕННЫЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ПАРАДИГМЫ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ II"* (Vol. 2, No. 18.03, pp. 554-560). <https://doi.org/10.47100/nuu.v2i18.03.115>
5. Qodirovna, A. Z., &Kamoljnovich, S. J. (2022). JK ROULINGNING, GARRI POTTER VA AFSUNGARLAR TOSHI''ROMANIDAGI SEHRGARLAR OBRAZINI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHNING LINGVO-PERSPEKTIV TAHLILI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(3), 176-180. <https://doi.org/10.24412/2181-2454-2022-3-176-180>